

1.12.2023

PÄIHDEPALVELUJEN PALVELUKUVAUS

1. Yleistä Helsingin päihdepalveluista

Sosiaali-, terveys- pelastustoimiala tuottaa helsinkiläisten tarvitsemia päihdepalveluja itse ja ostaa omaa toimintaansa täydentäviä palveluja sekä koordinoi päihdepalvelujen palvelukokonaisuutta. Palvelukokonaisuus rakentuu eri toimijoiden yhteistyönä.

Helsingin kaupungin päihdepalvelujen toiminnan viitekehyksenä on toipumisorientaatio (ks. liite 1).

Strategisena linjauksena on avopalvelupainotteisuus ja omien palvelujen ensisijaisuus sekä laitospalvelujen tarpeen vähentäminen avopalveluita ja palvelukokonaisuutta kehittämällä.

Päihdepalvelut toimivat myös osana terveys- ja hyvinvointikeskuksia, joiden tavoitteena on taata asiakkaalle helposti saavutettavat ja yhteensovitettut sosiaali- ja terveysterveystoimet. Toimintamallissa asiakkaat ryhmitellään palvelutarpeen mukaan. Paljon palveluja tarvitsevalle asiakkaalle nimetään sosiaalihoitolaisten mukainen omatyöntekijä ja terveydenhuollon hoitovastaava.

Tavoitteena ovat joustavat verkostomaiset palvelut osana asiakkaiden elinympäristöä heidän muutosvaiheensa huomioiden. Ratkaisu tarvittavista hoito-, kuntoutus- ja tukiresursseista perustuu kokonaisarvioon asiakkaan päihdehäiriön vaikeusasteesta ja sosiaalisesta tilanteesta, toipumispääomasta sekä muutosvaiheesta. Palvelun aikana asiakkaalle tulee tarjota mahdollisuus sitoutua vertaistukeen niin, että palvelun jälkeen hänellä on vertaistuellinen yhteisö tai tukihenkilö tukemassa toipumista ja arjessa selviytymistä.

Ostopalvelut ovat osa asiakkaan päihdehoito- ja toipumisprosessia, jota koordinoi sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan päihdepalvelujen avopalvelujen vastuutyöntekijä.

1.12.2023

2. Laitosvieroitushoito päihdevieroitusoireiden hoitamiseksi ja päihdekierteen katkaisemiseksi

Yleinen määritelmä

Laitosvieroitushoito on ympärivuorokautista osasto-olosuhteissa tapahtuvaa päihdevieroitusoireiden hoitoa. Päihteillä tarkoitetaan tässä alkoholia sekä keskushermostoon vaikuttavia lääkkeitä ja huumeita. Helsingin kaupunki toteuttaa palvelun suurimmaksi osaksi omana toimintana, mutta täydentää omaa palveluaan ostamalla sitä tarvittaessa ulkopuoliselta palveluntuottajalta.

Laitosmuotoista vieroitushoitoa käytetään silloin, kun vieroitusoireita ei ole mahdollista hoitaa avohoidossa. Laitosvieroitushoidossa asiakasta tuetaan hänen arjessa tarvitsemiensa toipumista tukevien selviytymiskeinojen löytämiseen ja vahvistamiseen.

Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti arvioidun hoidon tarpeen perusteella ja on huumeriippuvaisilla pääsääntöisesti 14 vrk. Laitosvieroitushoidon tavoitteena on vieroitusoireiden hoito, päihteiden käytön katkaiseminen ja asiakkaan fyysisen ja psyykkisen voinnin vakiinnuttaminen. Hoitoon kuuluu jatkohoidon suunnittelu yhdessä asiakkaan ja avopalvelujen kanssa.

Laitosvieroitushoidon tulee tapahtua enintään 150 kilometrin etäisyydellä Helsingistä ja sinne tulee olla hyvät julkiset kulkuyhteydet (useampi vuoro päivässä) tai palveluntuottajan tulee järjestää kuljetus. Samalla mahdollistetaan myös laitosvieroitushoidon tiivis ja verkostomainen yhteistyö asiakkaan avohoidon kanssa.

Hoidon sisältö

Hoitoon sisältyy ainakin seuraavat asiat:

- lääkärin lähivastaanotolla tekemä tutkimus ja arviointi hoidon alussa
- asiakkaan somaattisten ja psykiatristen perussairauksien huomiointi
- asiakkaan kanssa tehty kirjallinen hoitosuunnitelma
- lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut sekä terveysneuvonta
- asiakkaan vieroitushoidon aikana tarvitsema lääkitys
- vieroitusoireiden päivittäinen seuranta soveltuvilla mittareilla
- ateriat (aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala)
- päihteettömyyden varmistaminen ja seulonta

1.12.2023

- asiakkaan tarvitsema neuvonta ja ohjaus sosiaalietuuksien hakemisessa
- jatkohoitosuunnitelma yhdessä asiakkaan ja hänen avohoidon hoitotiiminsä kanssa
- tarvittaessa yhteistyö asiakkaan oman palveluja koordinoivan Helsingin päihdepalvelujen yhteyshenkilön kanssa
- muutokseen motivoivat keskustelut
- mahdollisuus osallistua vertaistukiryhmään
- tarvittaessa verkostotapaamisia
- asiakkaan perhetilanne ja asuminen huomioidaan hoidossa ja toteutetaan niiden mahdollisesti edellyttämät toimenpiteet
- hoitoyhteenveto, joka toimitetaan asiakkaalle ja palvelun tilaajalle

Hoitomenetelmille asetettavat vaatimukset

Laitosvieroitushoito on kokonaisvaltaista, moniammatillisesti toteutettua päihdevieroitusoireiden ja päihteiden käytön katkaisun mahdollistavaa osastohoitoa. Lääkkeellinen vieroitusoireiden hoito toteutetaan hoitosuosituksen mukaisesti asiakkaan yksilöllisen hoidon tarpeen ja hoitosuunnitelman perusteella. Päihteettömyyteen ja päihteiden käytön vähentämiseen tukemisessa käytetään hoitosuosituksen ja terveydenhuollon palveluvalikoiman mukaisia yksilö-, ryhmä- ja verkostohoidon menetelmiä sekä vertaisryhmiä.

Huume- ja alkoholiongelman hoitosuositusten lisäksi toteutetaan psykiatrian erikoisalan hoitosuosituksia siltä osin kuin ne ovat perustason tehtäviä. Perustason tehtäviin kuuluu esimerkiksi depression tunnistaminen seulontamenetelmiä käyttäen sekä lievän ja keskivaikean depression hoito. Valtakunnalliset hoitosuositukset: <http://www.kaypa-hoito.fi>

Päihteettömyyden toteamiseksi käytetään tarvittavia testejä asiakkaan suostumuksella. Positiivinen virtsan huumeeseulatulos varmennetaan aina.

Hoitoyhteenveto sisältää arvion hoidon tavoitteiden toteutumisesta hoitajakson lopussa.

Henkilöstö

Vieroitushoitolaitoksessa tulee olla henkilöstö, joka täyttää henkilöstön määrällisen vähimmäismitoituksen. Vähimmäismitoitus on 0,8 sosiaali-

1.12.2023

---

ja terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää laitospaikkaa kohden. Hoitoyksikössä tulee olla paikalla ympärivuorokautisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alan koulutuksen saanut henkilöstö.

Henkilöstöllä tulee olla kokemusta vieroitushoitojen toteuttamisesta ja perehtyneisyyttä päihdetyöhön.

Palveluntarjoaja tulee järjestää henkilökunnalle ammatillista täydennyskoulutusta ja työnohjausta sekä mahdollisuuden konsultaatioon.

Palvelusta vastaavalla henkilöllä tulee olla kahden vuoden kokemus päihdetyöstä ja kolmen vuoden kokemus esihenkilötyöstä sekä soveltuva vähintään AMK-tasoinen koulutus tai vastaava aiempi siirtymäsäädösten mukainen tutkinto. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

Laitosvieroitushoidon toimitilat

Vieroitushoidon toimitiloilta edellytetään seuraavia asioita:

- hoitoyksikölle on saatu toiminnan edellyttämät aluehallintoviraston/Valviran luvat
- tilat ovat riittävät ja niiden soveltuvuudessa on huomioitu toiminnan sisältö ja asiakasmäärät sekä viranomaismääräykset
- asiakkaan oikeus yksityisyyden suojaan (esim. sermit ja lukollinen kaappi, ellei ole mahdollisuutta omaan huoneeseen)
- riittävät WC- ja peseytymistilat
- huumeseulontaan soveltuvat saniteettitilat
- turvalliseen säilytykseen soveltuva lääkekaappi ja N-lääkekaappi, jotka sijaitsevat erillisessä siihen tarkoitettuun lukitussa tilassa (ks. Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen / STM)
- palo- ja asumisturvallisuus on lainmukainen

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat yhteisesti toiminnan toteutumista ja suunnitelmallisuutta sekä arvioivat sen vaikuttavuutta. Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa seuraamaan, arvioimaan ja kehittämään palvelua.

Palvelun seurannan ja arvioinnin toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

1.12.2023

- seuraamaan ja arvioimaan palvelun toteuttamista sekä dokumentoimaan hoitoa systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa hoidon kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapaamisissa tehtyjen hoitolinjausten noudattamiseen
- laatimaan toimintasuunnitelman ja omavalvontasuunnitelman, jotka päivitetään vuosittain

Tilaajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan toimintaan todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.

3. Avokuntoutus

Avokuntoutuksen yleinen määritelmä

Avokuntoutus on päivämuotoista sosiaalista kuntoutusta. Avokuntoutuksen tavoitteena on tarjota intensiivistä, eri toipumisen vaiheisiin (ks. liite 1) kohdistuvaa tukea päihdeongelmasta toipumiseen ja sosiaalisen toimintakyvyn ja elämönhallinnan parantamiseksi. Palvelu perustuu asiakkaan kanssa avopalveluissa tehtyyn palvelutarpeen arvioon ja asiakassuunnitelmaan. Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaa hänen nimetty vastuutyöntekijänsä tilaajan päihdepalveluissa.

Avokuntoutuksen osalta kilpailutetaan intensiivinen 3–6 kk kestävä avokuntoutusohjelma. Avokuntoutuksen tulee toteutua vähintään kolmena päivänä viikossa ja vähintään 18 tuntia viikossa. Avokuntoutuksen ryhmän enimmäiskoko on 8 kuntoutujaa ja kuntoutusohjelman tulee olla siten rakentunut, että ryhmää voidaan täydentää.

Kesto määräytyy asiakkaan yksilöllisen tarpeen perusteella. Palvelujakson aloituksesta ja pituudesta päättää tilaaja. Kilpailutettavaan avokuntoutukseen ei kuulu lääkäripalvelua. Palveluun tulee voida ohjata myös korvaushoidossa olevia asiakkaita.

Avokuntoutuksen sisältö

Palvelu sisältää sosiaalisen kuntoutuksen, joka perustuu kirjalliseen asiakkaan kanssa yhdessä tehtyyn suunnitelmaan. Palvelun tulee sisältää:

1.12.2023

- säännölliset yksilö- ja ryhmäkeskustelut
- asiakkaan tarvitseman neuvonnan, ohjauksen palveluihin ja tuen asioiden hoitamisessa
- palveluun osallistumisen edellyttämän päihteettömyyden seurannan
- yhteisöllisiä ja/tai toiminnallisia menetelmiä
- ohjauksen ja kiinnittämisen asiakkaan tarvitsemiin palveluihin: hoitoon, kuntoutukseen ja/tai vertaistukeen
- verkosto- ja yhteistyön muiden sosiaali- ja terveystalvelujen, kuntoutuspalvelujen sekä asiakkaan läheisten kanssa
- yhteenvetö, joka tehdään yhdessä asiakkaan kanssa ja toimitetaan asiakkaalle ja palvelun tilaajalle

Kuntoutusmenetelmille asetetut vaatimukset

Päihde- ja riippuvuustyön erityispalvelujen avokuntoutuksen toteuttamisessa käytetään asiakkaan palvelutarpeita vastaavia menetelmiä ja työtapoja. Menetelminä käytetään laajaan käytännön kokemukseen tai valtakunnallisten suositusten mukaan tieteelliseen näyttöön perustuvia yksilö-, ryhmä- ja verkostohoidon menetelmiä, yhteisöhoitoa sekä vertaisryhmiä (THL: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat/paihde-ja-riippuvuushairioiden-hoitomenetelmat>)

Asiakkaalle ja tilaajalle toimitettava yhteenveto sisältää arvion palvelun tavoitteiden toteutumisesta ja kuntoutusjakson vaikuttavuudesta.

Henkilöstö

Toimipisteessä tulee olla palvelun antamiseen ja päihdetyöhön perehtynyt henkilöstö. Henkilökuntaan kuuluvien sosiaali- ja terveystalalan koulutuksen suorittaneiden päivittäiseen asiakastyöhön osallistuvien työntekijöiden keskimääräinen työkokemus päihdetyöstä tulee olla vähintään kolme vuotta.

Palveluntarjoajan tulee järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja työnohjausta sekä mahdollisuuden konsultaatioon.

Palvelusta vastaavalla henkilöllä tulee olla kahden vuoden kokemus päihdetyöstä ja kolmen vuoden kokemus esihenkilötyöstä sekä soveltuva vähintään AMK-tasoinen koulutus tai vastaava aiempi siirtymäsäädösten mukainen tutkinto. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että

1.12.2023

---

ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

Toimitilat

Palvelut tuotetaan palveluntuottajan tiloissa Helsingissä hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä. Osa toiminnasta voidaan toteuttaa toimitilojen ulkopuolella. Tilat ovat kooltaan ja turvallisuudeltaan toimintaan soveltuvia.

Ennen palvelun aloittamista on toimintayksiköstä tehty aluehallintovirastolle ilmoitus yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamisesta.

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat yhteisesti toiminnan toteutumista ja suunnitelmallisuutta sekä arvioivat sen vaikuttavuutta. Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa seuraamaan, arvioimaan ja kehittämään palvelua.

Palvelun seurannan ja arvioinnin toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

- seuraamaan ja arvioimaan palvelun toteuttamista sekä dokumentoimaan palvelua systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa palvelun kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapaamisissa tehtyjen linjausten noudattamiseen
- laatimaan toimintasuunnitelman ja omavalvontasuunnitelman, jotka päivitetään vuosittain

Tilaajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan toimintaan todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.

4. Laitoskuntoutus

4.1. Laitoskuntoutus lääkinnällisenä kuntoutuksena

Yleinen määritelmä

1.12.2023

Päihderiippuvaisen asiakkaan lääkinällinen laitostuntoutus on ympärivuorokautista kuntouttavaa palvelua, jonka tavoitteena on päihderiippuvuuden hoito päihdeettömässä ympäristössä sekä asiakkaan psyykkisen tilanteen tukeminen ja tarkempi selvittely. Laitoshoidon sisältö sisältää riippuvuuden hoidon ohella perustason psykiatrisen arvioinnin ja diagnostiikan sekä hoidon suunnittelun yhteistyössä avohoidon kanssa.

Läskinällinen laitostuntoutus on osa asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan perustuvaa laitoshoidon. Laitostuntoutus on tarkoitettu avohoidon tukeksi hoitajakson päihderiippuvaisille henkilöille, joiden riippuvuuden hoitoa ja psykiatrista arviointia ei ole mahdollista toteuttaa päivittäisessä elinympäristössä. Hoidon pituus määrittyy yksilöllisesti arvioitun hoidon tarpeen perusteella ja on pääsääntöisesti enintään 14 vrk. Hoitajakson pituudesta päättää tilaaja.

Helsingin kaupunki toteuttaa palvelun suurimmaksi osaksi omana toimintana, mutta täydentää omaa palveluaan ostamalla sitä tarvittaessa ulkopuoliselta palveluntuottajalta. Laitostuntoutuksen tulee tapahtua enintään 150 kilometrin etäisyydellä Helsingistä ja sinne tulee olla hyvät julkiset kulkuyhteydet (useampi vuoro päivässä) tai palveluntuottajan tulee järjestää kuljetus. Näin mahdollistetaan laitoshoidon tiivis ja verkostomainen yhteistyö asiakkaan avohoidon kanssa.

Laitostuntoutuksen sisältö

Kuntoutuksen sisältöön sisältyy ainakin seuraavat asiat:

- asiakkaan kanssa tehty kirjallinen hoitosuunnitelma
- tarvittavat lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut, kuitenkin lääkärin tapaaminen vähintään kaksi kertaa kuntoutusjakson aikana (jakson alussa ja jakson aikana)
- asiakkaan somaattisten ja psykiatristen perussairauksien huomiointi
- asiakkaan laitostuntoutuksen aikana tarvitsema lääkitys
- psykososiaalinen hoito ja kuntoutus, jota koskevat tarkemmat vaatimukset määritellään tämän palvelukuvauksen kohdassa "Kuntoutusmenetelmille asetettavat vaatimukset"
- tarpeenmukaiset päihdeseulat; positiivinen seulatulos tulee aina varmistaa.
- säännölliset hoidolliset keskustelut
- majoitus ensisijaisesti yhden hengen huoneessa
- ateriat (aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala)

1.12.2023

- kuntoutuksen aikainen yhteistyö asiakkaan avohoidon työntekijän kanssa
- yhteenveto, joka sisältää arvion hoidon tavoitteiden toteutumisesta ja joka toimitetaan asiakkaalle ja tilaajalle

Kuntoutusmenetelmille asetettavat vaatimukset

Laitoshoidon toteuttamisessa yhdistetään hoito- ja kuntoutussuunnitelman mukaisesti asiakkaan kuntoutumistarpeita vastaavia menetelmiä ja työtapoja. Menetelminä käytetään valtakunnallisten hoitosuositusten mukaisia laajaan käytännön kokemukseen tai tieteelliseen näyttöön perustuvia menetelmiä.

Alkoholiongelmaisen ja huumeongelmaisen hoitosuositusten lisäksi noudatetaan psykiatrian erikoisalan hoitosuosituksia siltä osin, kuin ne ovat perustason tehtävä. Valtakunnalliset hoitosuositukset: <http://www.kaypahoito.fi> ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen palveluvalikoima: <https://palveluvalikoima.fi>

Lisäksi toiminnassa noudatetaan Sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (1088/2010) lääkkeen määräämisestä kiinnittäen erityistä huomiota Valviran tarkentavaan ohjeeseen bentsodiatsepiinien määräämisestä (Valvira: <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/laakkeiden-maaraminen>)

Henkilöstö

Kuntoutuslaitoksessa tulee olla henkilöstö, joka täyttää henkilöstön määrällisen vähimmäismitoituksen. Vähimmäismitoitus on 0,5 sosiaali- tai terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää laitospaikkaa kohden¹. Hoitoyksikössä tulee olla paikalla sosiaali- tai terveydenhuollon henkilökuntaa ympäri vuorokauden.

Päivittäiseen asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön tulee olla suorittanut sosiaali- tai terveysalan koulutuksen sekä perehtynyt päihdetyöhön. Henkilöstössä tulee olla sekä sosiaali- että terveydenhuollon korkeakoulututkinnon tai vastaavan aiemman tutkinnon suorittaneita ammattihenkilöitä. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

¹ STM:n päihdepalvelujen suositukset https://stm.fi/documents/1271139/1406271/P%C3%A4ihdepalvelujen_laatusuosituks.pdf/f9a3a5fe-4f5d-41b6-94fc-94201fcb4e8/P%C3%A4ihdepalvelujen_laatusuosituks.pdf

1.12.2023

Palveluntarjoajan tulee järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja työnohjausta sekä mahdollisuuden konsultaatioon.

Palvelusta vastaavalla henkilöllä tulee olla kahden vuoden kokemus päihdetyöstä ja kolmen vuoden kokemus esihenkilötyöstä sekä soveltuva vähintään AMK-tasoinen koulutus tai vastaava aiempi siirtymäsäädösten mukainen tutkinto. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

Laitoskuntoutuksen toimitilat

Palveluntuottajalla tulee olla palvelun edellyttämät aluehallintoviraston/Valviran luvat. Lisäksi laitoskuntoutuksen tulee oikeuttaa Kelan kuntoutusrahaan.

Kuntouttavan laitoshoidon toimitiloilta edellytetään seuraavaa:

- laitoksen oleskelu- ja hoitotilat ovat riittävät ja niiden soveltuvuudessa on huomioitu kuntoutuksessa käytettävät menetelmät, asiakasmäärät ja viranomaismääräykset
- tilajärjestelyissä on huomioitu asiakkaan oikeus yksityisyyden suojaan
- kuntoutujilla on käytössään riittävät wc- ja peseytymistilat
- tiloissa on huumeseulontaan soveltuvat saniteettitilat
- tiloissa on turvalliseen säilytykseen soveltuva lääkekaappi ja N-lääkekaappi, jotka sijaitsevat erillisessä siihen tarkoitettussa lukitussa tilassa (ks. Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen / STM)
- tilojen palo- ja asumisturvallisuus on lainmukainen

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat yhteisesti toiminnan toteutumista ja suunnitelmallisuutta sekä arvioivat sen vaikuttavuutta. Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa seuraamaan, arvioimaan ja kehittämään palvelua.

Palvelun seurannan ja arvioinnin toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

1.12.2023

- seuraamaan ja arvioimaan palvelun toteuttamista sekä dokumentoimaan hoitoa systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa palvelun kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapaamisissa tehtyjen hoitolinjausten noudattamiseen
- laatimaan toimintasuunnitelman ja omavalvontasuunnitelman, jotka päivitetään vuosittain

Tilaajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan toimintaan todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.

4.2. Laitoskuntoutus sosiaalisena kuntoutuksena

Yleinen määritelmä

Päihde- ja riippuvuustyön erityispalvelujen laitoskuntoutus on ympärivuorokautista sosiaalista kuntoutusta, joka tukee asiakkaan toipumista, päihteetöntä elämäntapaa tai muuta päihteiden käytössä tavoiteltua muutosta. Laitoskuntoutus on kokonaisvaltaista, yksilön elämänhallintaa ja sosiaalista toimintakykyä vahvistavaa toimintaa. Kuntoutuksessa asiakasta autetaan löytämään arjessa selviytymistä tukevia keinoja ja tuetaan asiakasta kiinnittymään vertaistukeen ja toipumiskulttuuriin.

Laitoskuntoutus perustuu asiakkaan kanssa avopalveluissa tehtyyn asiakassuunnitelmaan. Laitoskuntoutus on tarkoitettu asiakkaille, joille avokuntoutus ei ole riittävää tai sitä ei ole mahdollista toteuttaa asiakkaan päivittäisessä elinympäristössä. Palvelun pituus määritellään tilaajan toimesta yksilöllisesti asiakkaan palvelutarpeen perusteella. Kuntoutusjakson pituus on tyypillisesti yksi kuukausi, mutta tilaaja päättää kuntoutusjakson pituuden yksilöllisesti asiakkaan palvelutarpeen perusteella.

Helsingin kaupunki toteuttaa palvelun suurimmaksi osaksi omana toimintana, mutta täydentää omaa palveluaan ostamalla sitä tarvittaessa ulkopuoliselta palveluntuottajalta.

Laitoskuntoutuksen tulee tapahtua enintään 150 kilometrin etäisyydellä Helsingistä ja sinne tulee olla hyvät julkiset kulkuyhteydet (useampi vuoro päivässä) tai palveluntuottajan tulee järjestää kuljetus. Näin mahdollistetaan laitospalvelun tiivis ja verkostomainen yhteistyö asiakkaan

1.12.2023

---

avopalvelujen kanssa. Lisäksi näin helpotetaan vertaistukeen sitoutumista ja asiakkaan asioiden hoitamista laitospalveluiden aikana sekä luodaan edellytyksiä siirtyä joustavasti takaisin avopalveluihin.

Laitospalveluiden sisältö

Ympäri vuorokautiseen sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy ainakin seuraavat asiat:

- asiakkaan kanssa yhdessä tehty kirjallinen suunnitelma
- yhteiskuntoutukselliset ja toiminnalliset menetelmät
- säännölliset ryhmä- ja yksilökeskustelut
- vertaistukiryhmiin osallistuminen
- asiakkaan somaattisten ja psykiatristen perussairauksien huomioiminen
- asiakkaan laitospalveluiden aikana tarvitsema lääkitys
- asiakkaan tarvitsema neuvonta, ohjaus ja tuki taloudellisten etuuksien hakemiseksi kuntoutusjakson aikana (esim. asiakasmaksu ja asiakasmaksukatto sekä vapaakortti, Kelan kuntoutusraha, sairauspäiväraha, asumistuki, eläke-etuudet, toimeentulotuki)
- asiakkaan läheisverkoston huomioiminen
- asiakkaan toipumista tukevat asumisjärjestelyt
- asiakkaan huollettavana olevan lapsen hoidon ja tuen tarpeen huomioiminen
- majoitus ensisijaisesti yhden hengen huoneessa
- ateriat (aamupala, lounas, päivällinen ja iltapala)
- laitoksen ulkopuolisen arjen tukeminen (esim. kaupunkiharjoittelut) ja välttämätön viranomaisasiointi (esim. tarvittavat terveydenhuollon ajanvaraukset)
- palvelun aikainen yhteistyö asiakkaan avopalvelun työntekijän sekä tarvittavien muiden verkostojen kanssa, jotta varmistetaan asiakkaan kokonaisvaltainen tuki, jatkokuntoutus ja muiden tarvittavien palvelujen saaminen
- yhteenveto, joka sisältää arvion palvelun tavoitteiden toteutumisesta ja joka toimitetaan asiakkaalle ja tilaajalle

Kuntoutusmenetelmille asetettavat vaatimukset

Päihde- ja riippuvuustyön erityispalveluiden kuntouttava laitospalvelu on kokonaisvaltaista ja sitä toteutetaan moniammatillisesti. Sen toteuttamisessa yhdistetään kuntoutujan palvelutarpeita vastaavia menetelmiä ja työtapoja. Menetelminä käytetään laajaan käytännön kokemukseen tai

1.12.2023

valtakunnallisten suositusten mukaan tieteelliseen näyttöön perustuvia yksilö-, ryhmä- ja verkostohoidon menetelmiä, yhteisöhoitoa sekä vertaisryhmiä (THL: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat/paihde-ja-riippuvuushairioiden-hoitomenetelmat>)

Asiakassuunnitelma ja toteuttamissuunnitelma

Kuntoutus perustuu sosiaalihuoltolain mukaiseen kirjalliseen asiakassuunnitelmaan (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014/39§, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000/7§) ja sitä täydentävään toteuttamissuunnitelmaan. Asiakassuunnitelman tekemisestä asiakkaan kanssa vastaa tilaajan edustajana asiakkaan avopalvelujen vastuutyöntekijä ja toteuttamissuunnitelma laaditaan palveluntuottajan ja asiakkaan yhteistyössä palvelun alkamisen jälkeen.

Toteuttamissuunnitelmaan perustuvaa kuntoutusprosessin etenemistä seurataan, arvioidaan ja tarkastetaan sovitusti yhdessä asiakkaan ja avopalvelujen vastuutyöntekijän kanssa. Toteuttamissuunnitelmaan ja palveluun sisältyy asiakkaan toimijuuden ja osallisuuden tukeminen sekä auttaminen omien tavoitteiden löytämisessä.

Henkilöstö

Kuntoutuslaitoksessa tulee olla henkilöstö, joka täyttää henkilöstön määrällisen vähimmäismitoituksen. Vähimmäismitoitus on 0,5 sosiaali- tai terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää laitospaikkaa kohden². Yksikössä tulee olla paikalla sosiaali- tai terveydenhuollon henkilökuntaa ympärivuorokautisesti.

Päivittäiseen asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön tulee olla suorittanut sosiaali- ja terveysalan koulutuksen sekä perehtynyt päihdetyöhön. Henkilöstössä tulee olla sekä sosiaali- että terveydenhuollon korkeakoulututkinnon tai vastaavan aiemman tutkinnon suorittaneita ammattihenkilöitä. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

² STM:n päihdepalvelujen suositukset

1.12.2023

Palveluntarjoajan tulee järjestää henkilökunnalle säännöllisesti ammatillista täydennyskoulutusta ja työnohjausta sekä mahdollisuuden konsultaatioon.

Palvelusta vastaavalla henkilöllä tulee olla kahden vuoden kokemus päihdetyöstä ja kolmen vuoden kokemus esihenkilötyöstä sekä soveltuva vähintään AMK-tasoinen koulutus tai vastaava aiempi siirtymäsäädösten mukainen tutkinto. Aiemman tutkinnon tulee olla sellainen, että ammattihenkilö on sen perusteella rekisteröity Valviran sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

Laitoskuntoutuksen toimitilat

Palveluntuottajalla tulee olla palvelun edellyttämät aluehallintoviraston/Valviran luvat. Lisäksi laitoskuntoutuksen tulee oikeuttaa Kelan kuntoutusrahaan.

Kuntouttavan laitospalvelun toimitiloilta edellytetään seuraavaa:

- laitoksen tilat ovat riittävät ja niiden soveltuvuudessa on huomioitu kuntoutuksessa käytettävät menetelmät, asiakasmäärät ja viranomaismääräykset
- tilajärjestelyissä on huomioitu asiakkaan oikeus yksityisyyden suojaan
- asiakkailta on käytössään riittävät wc- ja peseytymistilat
- tiloissa on huumeseulontaan soveltuvat saniteettitilat
- tiloissa on turvalliseen säilytykseen soveltuva lääkekaappi ja N-lääkekaappi, jotka sijaitsevat erillisessä siihen tarkoitettussa luki-tussa tilassa (ks. Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen / STM)
- tilojen palo- ja asumisturvallisuus on lainmukainen

Palvelun arviointi ja seuranta

Palveluntuottaja ja tilaaja seuraavat yhteisesti toiminnan toteutumista ja suunnitelmallisuutta sekä arvioivat sen vaikuttavuutta. Tilaaja sitoutuu yhdessä palveluntuottajan kanssa seuraamaan, arvioimaan ja kehittämään palvelua.

Palvelun seurannan ja arvioinnin toteuttamiseksi palveluntuottaja sitoutuu:

1.12.2023

- seuraamaan ja arvioimaan palvelun toteuttamista sekä dokumentoimaan palvelua systemaattisesti
- raportoimaan arviointitietoa tilaajalle päätöksenteon tueksi
- hyödyntämään ajankohtaista tutkimustietoa palvelun kehittämisessä
- osallistumaan palvelun tilaajan järjestämiin yhteistyökokouksiin ja sitoutumaan tapaamisissa tehtyjen linjausten noudattamiseen
- laatimaan toimintasuunnitelman ja omavalvontasuunnitelman, jotka päivitetään vuosittain

Tilaajalla on oikeus pyytää selvityksiä ja suorittaa tarkastuskäyntejä palveluntuottajan toimintaan todetakseen palvelun laadun olevan sovitun palvelukuvauksen mukaista.